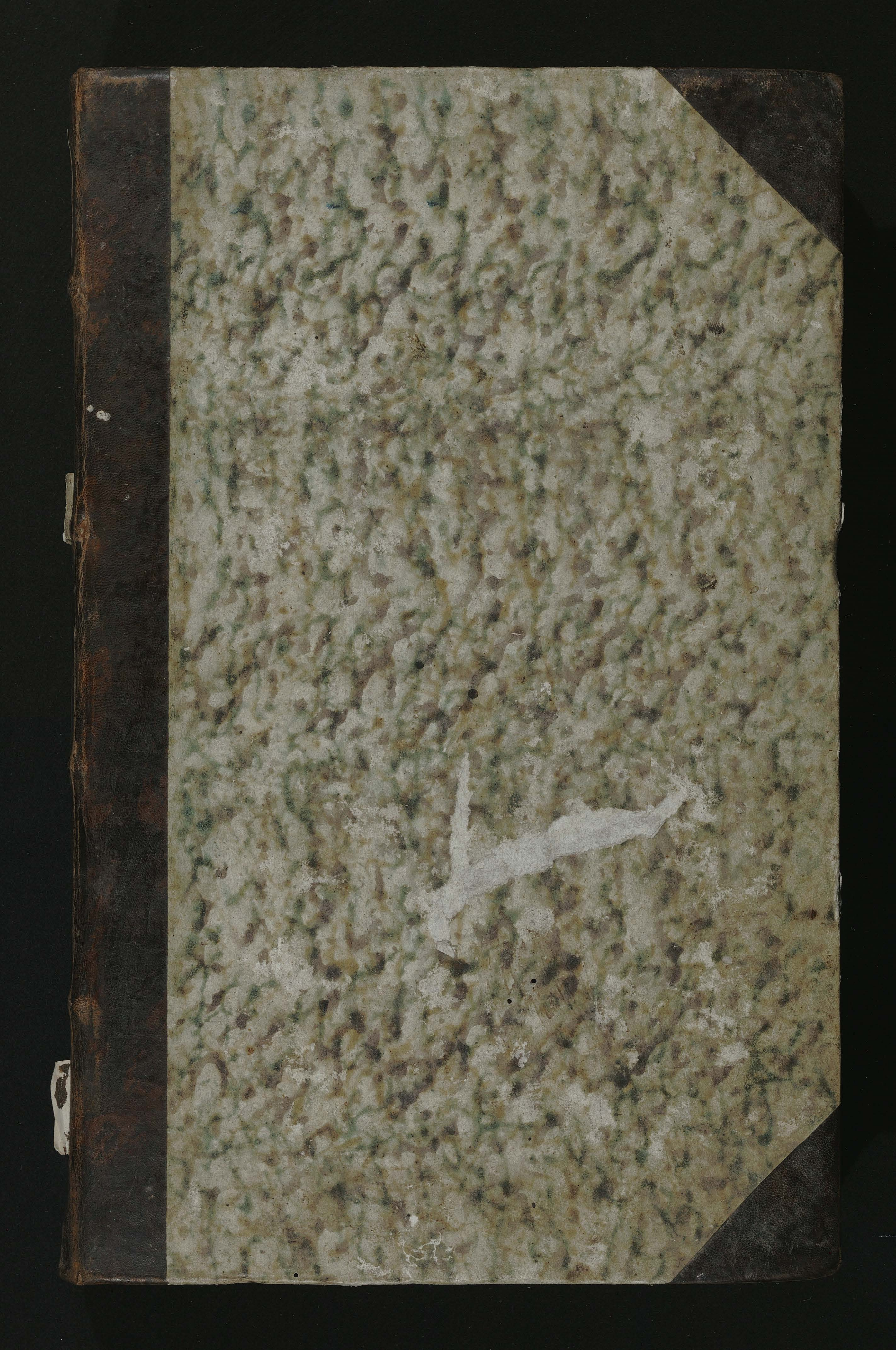
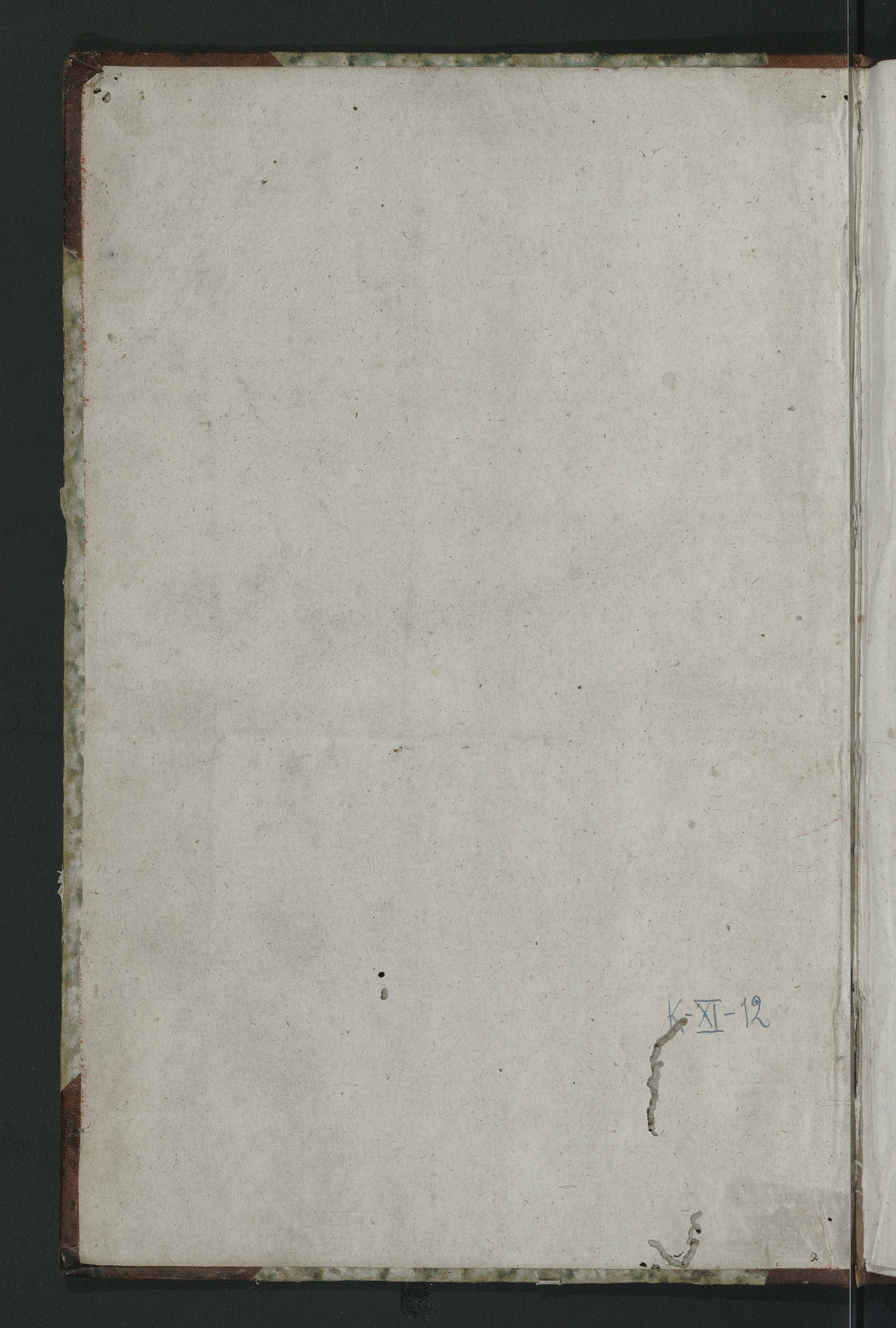
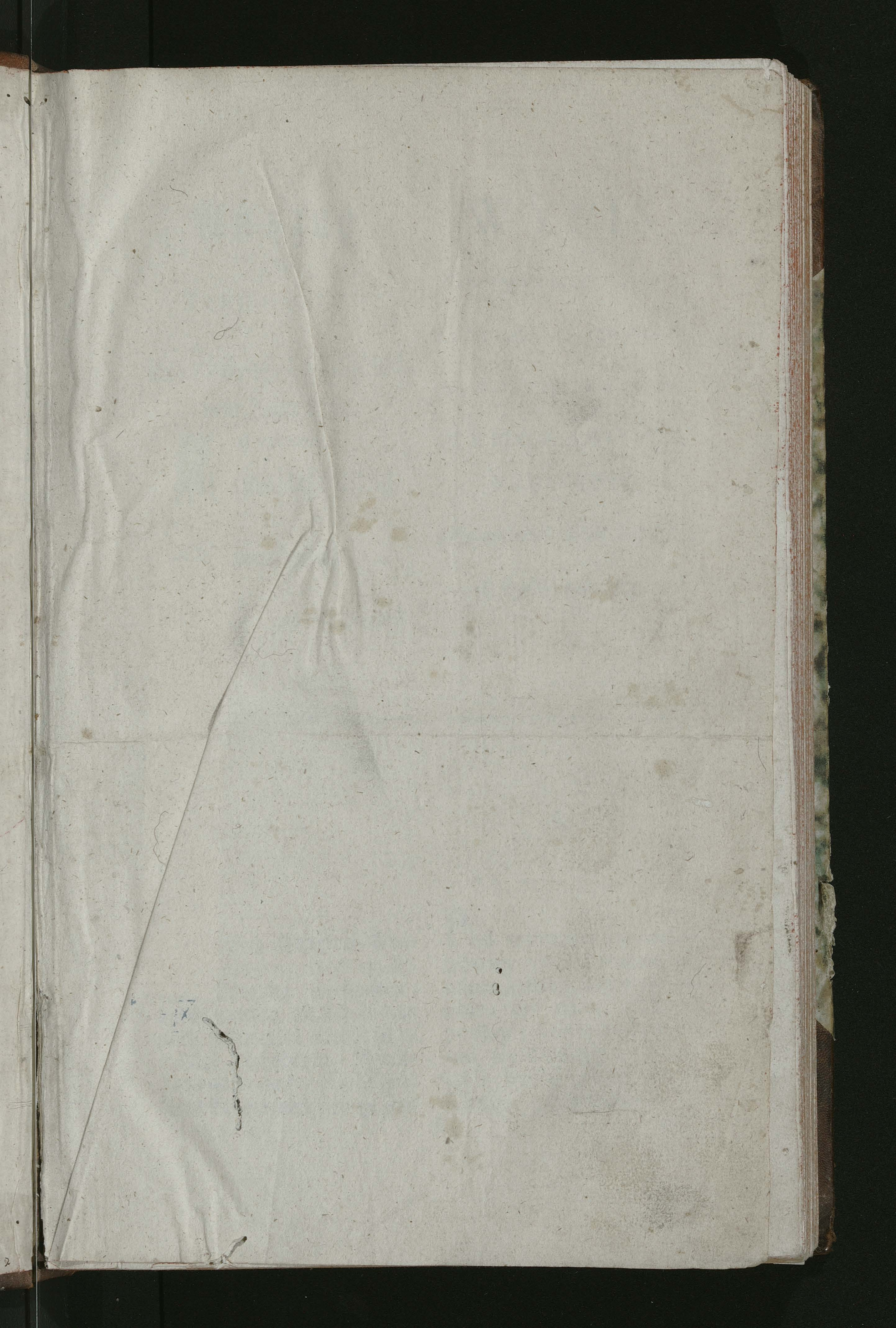

K-XI-12

Wir Franz der Zweyte, von Gottes Gnaden erwählter römischer Kaiser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, König in Germanien, zu Hungarn, Böheim, Galizien und Lodomerien 2c. Erzherzog zu Oesterreich, Herzog zu Burgund und zu Lothringen, Großherzog zu Toskana 2c. 2c.

MY FRANCISZEK WTÓRY Z BOŻEY ŁASKI OBRANY CESARZ RZYMSKI, PO WSZYSTKIE CZASY POMNOŻYCIEL RZESZY, KRÓL NIEMIEC, WĘGIER, CZECH, GALICYI Y LODOMERYI, ARCY-XIĄŻE AUSTRYI, XIĄŻE BURGUNDYI Y LOTHARYNGII, WIELKI XIĄŻE TOSKANSKI, ETC. ETC.

Bei der unabgewendeten Aufmerksamkeit, das Wohl Unserer getreuen Unterthanen

Przy nieustannym staraniu o pomnożenie wszelkiemi sposobami dobra

Westgaliziens auf alle mögliche Art zu befördern, haben Wir Unsere landesväterliche Sorgfalt auch darauf gerichtet, denselben die Mittel, und Weege zu erleichtern, wodurch sie billige und gerechte Abhilfe ihrer entweder aus dem Bande der Unterthänigkeit, oder auch aus sonstigen Verhältnissen gegen ihre Obrigkeit entspringenden Beschwerden sicher, und ohne allen Kostenaufwand erhalten können.

wiernych Naszych Poddanych Galicyi Zachodniey na to także oycowską Naszę względem kraju troskliwość zwróciliśmy, aby onymże ſrzodki i drogę ułatwić, któremiby ciż słuszną i ſprawiedliwą pomoc w ſwych zażaleniach, iuż to z związku poddańſtwa iuż z innych ſtosunków na przeciw swey Zwierzchności zachodzących pewnie, i bez wszelkiego łożenia kosztu otrzymać mogli.

In dieser Absicht haben Wir befunden, die Art und Weise, wie die Beschwerden der Unterthanen gegen ihre Obrigkeiten, oder die zwischen beiden Theilen vorfallenden Streitigkeiten zu behandeln, und wie beide Theile ihr vermeintes wechselseitiges Recht bei den Kreisämtern, bei Unserer Landesstelle, und endlich bei Uns Selbst zu suchen befugt sind, durch gegenwärtiges Patent zur allgemeinen Richtschnur, und genauesten Befolgung vorzuschreiben.

Tym zamiarem za rzecz potrzebną osądziliśmy, przepisać ninieyszym Uniwersałem za powszechne prawidło ſposób i tryb, iak zażalenia poddanych na przeciw ſwym zwierzchnościom, albo zapadaiące między oboygu ſtronami ſpory rozprawiane bydź maią, oraz iakim ſposobem obydwóm ſtronom wolno ieſt swego wzaiemnie mniemanego prawa u Urzędów Cyrkularnych, Rządów Naszych kraiowych, i nakoniec u Nas ſamych poszukiwać, do nayściśleyszego zachowania.

Die

Die Bestimmung, wer unter der Benennung Unterthan verstanden werde, wird im 38. §. des gegenwärtigen Patents gegeben.

Kto pod nazwiskiem poddanego rozumieć ſię ma, oznaczy ſię to w §. 38. ninieyszego Uniwersału.

§. 1.

Wenn ein Unterthan an seine Grundobrigkeit eine Forderung zu stellen hat, oder im Gegentheile durch eine von ihr an ihn gestellte Forderung gekränkt zu seyn glaubet, hat er sich vor allem bei derselben zu melden, und um Abhilfe anzusuchen.

Diese Abhilfe bei der Grundobrigkeit hat der Unterthan auch dann zu suchen, wenn er von ihrem Pächter, Beamten, oder anderen Diener, entweder durch eine an ihn gemachte Forderung, oder auf andere Art gekränkt zu seyn glaubet, denn die Grundobrigkeiten haben für die Bedrückungen, welche von ihren Pächtern, und Beamten an dem Unterthan ausgeübet werden, wenn es nicht blos persönliche Verschuldungen (Delicta personalia) sind, zu haften.

§. 1.

Kiedy poddany ma iakową do swey Zwierzchności pretensyą, albo przeciwnie kiedy przez pretensyą oneyże do ſiebie uczynioną pokrzywdzonym bydź ſię ſądzi, nayprzód ma ſię ſam u nieyże zgłoſić, i o pomoc upraszać.

O pomoc takową powinien poddany u Zwierzchności gruntowey nawet wtedy upraszać, kiedy od Possessora oneyże arendownego, Officyaliſty lub innego sługi albo w pretensyi do ſiebie uczynioney, albo innym iakim ſposobem pokrzywdzonym bydź ſię ſądzi; ile że Zwierzchności gruntowe za uciemiężenia przez swych Possessorów i Officyaliſtów na poddanych wypełnione, ieżeli one nie są szczególnie osobiſtym

§. 2.

Jede Klage des Unterthans, in welcher nicht gezeiget ist, daß die gehörige Anmeldung um Abhilfe bei der Obrigkeit geschehen, ist zu verwerfen, und der Beschwerdführende an die Vorschrift des Gesetzes anzuweisen.

§. 3.

Diese Anmeldung muß in der obrigkeitlichen Kanzley an einem Amtstage geschehen. Zu diesem Ende hat jede Obrigkeit von nun an wenigstens in jeder Woche einen eigenen Amtstag zu halten, und denselben den Unterthanen bekannt zu machen.

Diejenige Obrigkeit, welche die Haltung der Amtstäge ausser Acht läßt, verfällt in eine Strafe von 6. Dukaten.

wykroczeniem, odpowiadać maią.

§. 2.

Każda żałoba poddanego, w którey nie iest okazano, iż przynależyte zgłoszenie się o pomoc u Zwierzchności poprzedziło, powinna bydź odrzucona, żałący się zaś do przepisu ustaw odesłany.

§. 3.

Zgłoszenie się takowe dziać się ma w Kancellaryi zwierzchniczey i w dniu urzędowym. Na ten koniec Zwierzchność każda odtąd obowiązana iest przynaymniey ieden dzień urzędowy w tygodniu trzymać, i tenże swym poddanym ogłosić.

Zwierzchność ta, któraby dzień urzędowy trzymać zaniedbała, karze Czerwo. złot. 6. podpadnie.

§. 4.

§. 4.

Ausser dem Amtstage ist die Obrigkeit nicht schuldig, die Anmeldung einer Beschwerde anzuhören, es sey dann, daß bei der mindesten Verzögerung die Beschaffenheit der Sache nicht mehr gründlich erhoben werden könnte, oder daß dem Unterthan ohne unverzügliche Abhilfe ein unwiederbringlicher Schaden zugienge.

§. 4.

Mimo dzień urzędowy Zwierzchność obowiązana nie iest, słuchać wniesienia Żałoby: chyba, iżby za naymnieyszą przewłoką istota rzeczy więcey gruntownie rozpoznana bydź nie mogła, albo żeby dla poddanego bez pomocy nieodwłóczney niepowetowana szkoda wynikała.

§. 5.

Die Anmeldung der Beschwerde hat folgendermassen zu geschehen:

§. 5.

Zaniesienie żałoby następuiącym sposobem dziać się ma:

a) Hat der Unterthan in der obrigkeitlichen Kanzley zu erscheinen, und daselbst in Gegenwart der ohnehin an jedem Amtstage anwesenden Richter, oder Geschwornen ohne Ungestümm, und mit Bescheidenheit mündlich, oder schriftlich anzubringen: was

a) Poddany w Kancellaryi zwierzchniczey stanąć powinien, i tamże w przytomności oprócz tego w każdym dniu urzędowym znayduiących się Wóyta, lub przysiężnych bez popędliwości i z przystoynością ustnie lub na piśmie

für ein Recht er an seiner Obrigkeit suche, oder von welcher obrigkeitlicher Forderung er befreyt zu seyn verlange.

b) Zugleich hat derselbe die zur Begründung, oder Vertheidigung seines Rechtes dienenden Urkunden und Zeugen mitzubringen. Die Urkunden sind im Original vorzuweisen, und im Falle sie sich nicht etwa schon in der obrigkeitlichen Kanzley vorfinden, entweder im Original, oder, wenn der Unterthan selbe aus den Händen zu geben Bedenken trüge, die Abschriften derselben, die er sich vorläufig beizuschaffen hat, einzulegen.

Uibrigens sind alle dießfälligen Eingaben und Urkunden vom Gebrauche des Stempels durch alle Verhandlungen befreyet.

wnieść ma: iakiego prawa on na swoiey Zwierzchności poszukiwa, albo od którey zwierzchniczey pretensyi uwolnionym bydź żąda.

b) Zarazem powinien tenże dla poparcia lub obrony swego prawa Dokumenta z sobą przynieść, i świadkow stawić. Dokumenta maią bydź in originali produkowane, a w przypadku gdyby się może ieszcze w zwierzchniczey Kancellaryi nie znaydowały, albo w oryginale, albo, ieżeliby się poddany obawiał one z rąk puścić, w kopiach, o które się tenże wprzód postarać ma, złożone bydź maią.

Wreszcie wszelkie w tey mierze podawane pisma, i dokumenta od użycia Stemplu przez wszystkie rozprawy wolne są.

§. 6.

§. 6.

Die angebrachte Beschwerde des Unterthans, die aufgenommenen Aussagen der Zeugen (bei denen jedoch niemals ein Eid enzutreten hat) und die aus den Urkunden gezogenen Behelfe sollen in ein ordentliches Protokoll getreulich eingetragen, das Protokoll aber, wenn die Anmeldung der Beschwerde vollendet ist, dem Unterthan noch einmal vorgelesen, und von ihm selbst, und von zweyen der anwesenden Richter, oder Geschwornen unterfertiget werden.

Die Obrigkeit hat daher zur Aufnahme der unterthänigen Beschwerden von Jahr zu Jahr ein eigenes Protokoll zu führen, und diese Protokolle gehörig aufzubewahren. Die Obrigkeit, welche über die bei ihr vorgekommenen Unterthansbeschwerden das Protokoll zu führen unterläßt, verfällt in eine Strafe von 6. Dukaten, welche bei wiederholter Ausserachtlassung dieser Vorschrift jedesmal zu verdoppeln ist.

§. 6.

Zanieſione poddanego zażalenia, oraz słuchane zeznania świadkow, (z powodu których przyſięga iednakże nigdy naſtępować nie ma,) i czerpane z dokumentów dowody w przyzwoity Protokół wiernie zapisane bydź maią; Protokół zaś po ukończonym wnieſieniu żałoby poddanemu ieszcze raz przeczytany, i przez niego ſamego, iako też przez dwóch przytomnych wóyta lub przyſiężnych podpisany bydź powinien.

Zwierzchność ma zatym do zapisywania zażaleń poddańczych trzymać od roku do roku właściwy Protokół, i takowe Protokoła przynależycie zachowywać. Zwierzchność ta, która na zażalenia poddańcze u ſiebie wynikłe Protokołu trzymać zaniedba, podpadnie karze Czerw. zło. 6., która za powtórzonym zaniedbaniem tego przepisu każdą razą podwoiona bydź ma.

§. 7.

Wäre ein Unterthan des Schreibens nicht kündig, so soll ein anderer der Anwesenden dessen Namen unterschreiben, der Unterthan aber mit einem ihm gewöhnlichen Hauszeichen bestättigen, daß die Unterfertigung seines Namens mit seinem Vorwissen, und seiner Einwilligung geschehen sey.

Dieses ist in allen Fällen, wo es auf die Unterschrift eines Unterthans ankömmt, zu beobachten.

§. 7.

Jeżeliby poddany pisać nie umiał, na ten czas kto inny z przytomnych imie jego podpisać ma, poddany zaś zwyczaynym sobie znakiem ręki ztwierdzić powinien, iż podpisanie jego nazwiska za jego wiadomością i zezwoleniem nastąpiło.

Co w wszystkich przypadkach, gdzie idzie o podpis poddanego, zachować należy.

§. 8.

Nach geschehener Anmeldung der Beschwerde hat die Obrigkeit die Beschaffenheit derselben in reife Erwägung zu ziehen, und, wenn sie solche gegründet erachtet, dem Unterthan ungesäumt Abhilfe zu verschaffen.

Die Art der Abhilfe ist in das Protokoll einzutragen, und dem Unterthan mittels

§. 8.

Zwierzchność po zanieśioney żałobie istotę oney doyrzale rozważyć ma, i gdy onę uzna bydź gruntowną poddanemu pomoc niezwłócznie obmyślić.

Sposób pomocy do Protokołu zapisany i poddanemu przez załatwienie

Er=

Erledigung seiner schriftlichen Klage, oder mittels Ertheilung eines schriftlichen Bescheides zu bedeuten.

jego na piśmie podaney żałoby, albo przez wydanie na piśmie rezolucyi oznaymiony bydź powinien.

§. 9.

Wäre aber die Beschwerde des Unterthans ungegründet, und also zur obrigkeitlichen Abhilfe nicht geeignet: so ist der Unterthan an dem nach acht Tagen folgenden Amtstage, oder, wenn die Beschwerde von Wichtigkeit, und so geartet wäre, daß etwa vorläufig noch von den obrigkeitlichen Beamten die Belehrung und Weisung der abwesenden Obrigkeit selbst eingeholet werden müßte, längstens binnen 30 Tagen, der obrigkeitliche schriftliche Bescheid durch den Ortsrichter gegen Empfangsschein zustellen zu lassen.

§. 9.

Gdyby zaś zażalenie poddanego było bezgruntowne, a zatym do pomocy zwierzchniczey nie usposobione, na ten czas poddanemu w dniu urzędowym w ośmiu dniach następuiącym, albo gdyby zażalenie wielkiey wagi, i tak sporządzone było, iż ieszczeby może wprzód przez Urzędnikow zwierzchniczych od samey Zwierzchności nie przytomney powzięcie informacyi zasiągnione bydź musiało, rezolucya na piśmie zwierzchnicza nay dalej w przeciągu dni 30. przez Wóyta mieyscowego oddana bydź powinna.

In diesem Bescheide sind die Ursachen, wegen welcher der Beschwerde nicht statt gegeben worden ist, klar, und deutlich auszudrücken.

W rezolucyi takowey, przyczyny dla których zażaleniu zadosyć nie iest uczyniono, iaśnie i wyraźnie wyłożyć należy.

§. 10.

Der Unterthan hat also von dem Tage der Anmeldung durch 30 Tage den obrigkeitlichen Bescheid ruhig abzuwarten, während dieser Zeit sein Recht auf keine andere Art zu suchen, und der obrigkeitlichen Forderung (für welche ihm auf den Fall, als selbe in der Folge ungegründet befunden würde, ohnehin die Entschädigung vorbehalten bleibt) gehörige Folge zu leisten.

§. 10.

Poddany ma zatym, od dnia zgłoszenia się przez dni 30, rezolucyi zwierzchniczey spokoynie oczekiwać, w ciągu tego czasu swego prawa w żaden inny sposób nie poszukiwać, i pretensyi zwierzchniczey (za które onemuż na ten przypadek, iak taż w wstępnym czasie za bezgruntowną uznana będzie, oprócz tego bezszkodność ostrzeżona zostaie) powodować się przyzwoicie.

Eben so ist der Unterthan den erhaltenen obrigkeitlichen Bescheid, wenn er sich durch denselben auch wirklich gekränkt zu seyn erachtete, zu vollziehen schuldig.

Również obowiązany iest poddany, otrzymaną zwierzchniczę rezolucyą, chociażby się nią istotnie nawet pokrzywdzonym bydź sądził, wypełnić.

§. 11.

Sollte aber der Unterthan in der bestimmten Frist von 30 Tagen entweder keinen Bescheid erhalten, oder durch den erhaltenen Bescheid sich

§. 11.

Gdyby zaś poddany na terminie oznaczonym w dniach 30. rezolucyi albo żadney nie otrzymał, albo rezolucyą otrzymaną w ia-

wie immer gekränkt glauben, so stehet ihm frey, von der Obrigkeit eine Abschrift des Anmeldungsprotokolls zu verlangen, welche Abschrift ihm dann auch unentgeltlich, und nicht später als innerhalb 24 Stunden zu ertheilen ist. Damit jedoch der Unterthan die Protokollsabschrift verlangt zu haben nicht blos vorgeben, oder dem Beamten das wirklich geschehene Anlangen in der Folge abläugnen könne, so hat der Beamte dem Unterthan mit wenigen Worten ein Zeugniß, daß die Abschrift des Protokolls verlangt worden sey, auszustellen.

kieykolwiek mierze pokrzywdzonym bydź się sądził, na ten czas iest mu wolno, żądać od Zwierzchności Kopii zaniesienia swego z Protokołu, która to Kopia onemuż tak też bezpłatnie, i niepoźniey iak w 24. godzinach wydana bydź ma. Żeby iednakże poddany nie udawał szczególnie, iż się o Kopią z Protokołu domagał, albo żeby Officyalista potym istotnie uczynionego takowego żądania zaprzeczać nie mógł, powinien Officyalista poddanemu w krótkich słowach dać zaświadczenie, iż Kopia z Protokołu żądaną była.

Sollte der Beamte sich weigern, dieses Zeugniß auszufertigen, so hat der klagende Unterthan, der die Protokollsabschrift jedesmal in dem Amte verlangen soll, sich von zweyen gegenwärtigen unbescholtenen Männern ein schriftliches Zeugniß, daß er die Abschrift verlangt habe, ertheilen zu lassen, und mit diesem Zeugniß sich in das Kreisamt zu verfügen; welchem sodann obliegen wird, der Obrigkeit aufzutragen,

Miałby Officyalista wydania takowego zaświadczenia odmawiać, na ten czas żalący się poddany, który Kopii z Protokołu każdego razu w Urzędzie żądać powinien, ma sobie kazać dać od dwóch przytomnych dobrey sławy mężow zaświadczenie na piśmie, iż on się o Kopią domagał, i z takowym zaświadczeniem stawić się przed Urzędem Cyrkularnym, którego zatym obo-

die Sache, welche zur Beschwerde Veranlassung gab, von dem Kläger bis zur Entscheidung nicht zu fordern.

wiązkiem będzie, nakazać Zwierzchności, ażeby rzeczy tey, która do zażalenia pochopem była, aż do decyzyi od żalącego się nie wymagała.

Man versieht sich indessen um so mehr zu den Obrigkeiten, und ihren Beamten, daß sie den Unterthanen die Aufnehmung ihrer Klagen, oder die Ertheilung der Bescheide in keinem Falle verweigern werden, weil sie widrigens für jeden solchen Uibertretungsfall mit einer Geldstrafe von 6. Dukaten beleget werden sollen.

Spodziewa ſię tym czasem tym więcey po Zwierzchnościach, i onychże Officyaliſtach, iż oni poddanym wysłuchania onychże zażaleń, i wydawania rezolucyów w żadnym razie odmawiać nie będą, ile że inaczey za każdym takowym wykroczeniem karą pieniężną Czerw. zło. 6. ukarani bydź maią.

§. 12.

Mit der erhaltenen Protokollsabschrift hat sich der Unterthan zu dem Kreisamte zu verfügen, die zur Erweisung seiner Kränkung, oder zur Widerlegung der obrigkeitlichen Entscheidungsgründe dienenden Behelfe an Zeugschaften, und Urkunden (als welche letztere ihm die Obrig-

§. 12.

Z otrzymaną z Protokołu Kopią ſtawić ſię ma poddany do Urzędu Cyrkularnego, służące ſobie dowody w świadectwach i dokumentach (które mu Zwierzchność na powrót oddać powinna,) dla wykazania ſwego pokrzywdzenia, lub dla zbicia

keit

keit wieder zurückstellen muß) mitzubringen, und die eigentliche Beschaffenheit seiner Beschwerde ordentlich vorzustellen. Und soll dem Unterthan die Ergreifung des Rekurses an das Kreisamt, wenn auch von der Obrigkeit hierzu ein Termin gesetzt worden wäre, jederzeit frey bleiben.

zwierzchniczych w osądzeniu powodów, z sobą przynieść, i właściwą istotę swego zażalenia przyzwoicie przełożyć. Poddanemu wolno iest w każdym czasie założyć rekurs do Urzędu Cyrkularnego, chociażby od Zwierzchności termin na to był postanowiony.

§. 13.

Sobald eine solche Beschwerde, oder Klage bei dem Kreisamte angebracht wird, hat dasselbe in so weit, als neue Umstände vorkommen, die in dem Anmeldungsprotokolle entweder gar nicht, oder nicht hinlänglich erörtert sind, diese Umstände sämtlich mit ihren Behelfen in ein ordentliches von dem Unterthan zu unterfertigendes Protokoll pünktlich aufzunehmen, solche gehörig aus einander zu setzen, den eigentlichen Grund der Klage sorgfältig zu erheben, die mitgebrachten Urkunden nachzusehen, und Abschriften davon zu den Akten zu nehmen, die Zeu-

D

§. 13.

Jak tylko takowe zażalenie czyli skarga do Urzędu Cyrkularnego zaniesiona będzie, ma tenże, ile nowe okoliczności zachodzą, które w Protokole wzgłoszenia się albo całkiem nie są wyiaśnione, albo niedostatecznie, wszystkie takowe okoliczności wraz z dowodami w przyzwoity, przez poddanego podpisać się maiący Protokoł punktualnie zapisać, onęż przynależnie wyiaśnić, właściwey przyczyny zaskarżenia pilnie dochodzić, przyniesione Dokumenta przeyrzeć, i kopie z nich do

gen

gen gehörig zu vernehmen, vorzüglich aber das Begehren des Unterthans genau, und deutlich zu bemerken, und überhaupt dieses Protokoll dergestalt abzufassen, daß der Unterthan nicht erst des Beistandes eines Advokaten, oder anderen Rechtsfreundes, als welche davon gänzlich ausgeschlossen bleiben sollen, nöthig habe.

§. 14.

Findet das Kreisamt die Beschwerde widerrechtlich, und ungegründet: so hat dasselbe sich alle Mühe zu geben, den Beschwerdführer davon zu überzeugen, und ihm die Folgen eines muthwilligen Prozesses vorzustellen.

Bestehet aber der Beschwerdführer dennoch auf der ordentlichen Ausführung seiner angebrachten Klage: so soll dieselbe angenommen, und nach gegenwärtiger Vorschrift fortgesetzet werden. Wenn es jedoch mehrere Un-

Aktów wziąść, świadków przyzwoicie wysłuchać, szczególniey zaś żądanie poddanego dokładnie i iaśnie wyrazić, oraz Protokoł ten w powszechności tak ułożyć, iżby poddany nie dopiero potrzebować miał pomocy Adwokata, lub innego Prawnika, którzy od tego zupełnie wyłączonemi zostawać maią.

§. 14.

Jeżeli Urząd Cyrkularny zażalenie znaydzie prawu przeciwne, i bezgruntowne, usilnością tegoż będzie, o tym żalącego się przekonać, oraz mu skutki lekkomyślnego Procesu przełożyć.

Gdyby zaś żalący się przecie przy ukończeniu przyzwoitym swoiey zaniesioney żałoby obstawał, na ten czas taż przyięta i podług ninieyszego przepisu daley ciągniona bydź ma; Gdy się iednakże więcey-

terthanen oder ganze Gemeinden beträfe, soll den erschienenen Deputirten eine Abschrift des Protokolls, welches auch alle ihnen gemachten Vorstellungen genau enthalten muß, mitgegeben, und ihnen die Sache mit den übrigen ihrer Gemeinde zu überlegen, nachdrücklich empfohlen werden.

cey poddanych albo gromad w całości dotycze, przybyłym Deputowanym ma bydź Kopia Protokołu wydana, który oraz wszystkie im przełożone uwagi dokładnie w sobie zawierać musi, i tymże mocno zalecić należy, ażeby rzecz z resztu innemi z swoiey Gromady rozważyli.

§. 15.

Wird die Beschwerde gegründet, und zur gehörigen ordentlichen Verhandlung geeignet, jedoch noch ein und anderes zur vollkommenen Aufklärung der Sache erforderlich befunden: so muß das Kreisamt dem Unterthan umständlich bedeuten, was er zur gänzlichen Erörterung der Sache noch zu thun habe. Zum Beispiel: daß er bei diesem oder jenem Punkte, wo er noch mit keinen Beweismitteln versehen ist, sich darum bewerben, und solche binnen kurzer von dem Kreisamt jedesmal nach Umständen zu bestimmender Zeitfrist herbeischaffen, auch was etwa

§. 15.

Jeżeli zażalenie znalezione będzie gruntowne, i do przynależytey i porządney rozprawy usposobione, iednak do zupełnego wyiaśnienia rzeczy ieszczeby się coś potrzebnym zdawało, wtedy Urząd Cyrkularny musi poddanemu dokładnie dać poznać, co ieszcze dla zupełnego rzeczy wyłuszczenia czynić ma. Naprzykład: ażeby się co do tego lub owego punktu, gdzieby ieszcze nie miał żadnych srzodkow dowodzenia, o nie się postarał, i takowe w krótkim terminie, maiącym bydź każdego razu

sonst noch zur Auseinandersetzung des Faktums nöthig ist, nachtragen soll. Dieser Bescheid muß nicht allein dem Unterthan schriftlich mitgegeben, sondern auch von dem Kreisamte umständlich erkläret, und so viel möglich begreiflich gemacht werden.

podług okoliczności przez Urząd Cyrkularny wyznaczonym, dostarczył, oraz co może ieszcze do wyiaśnienia Facti potrzebnym ieſt, dodał. Rezolucya takowa powinna bydź dana poddanemu nie tylko na piśmie, ale też przez Urząd Cyrkularny dokładnie obiaśniona, i ile możności zrozumianą uczyniona.

§. 16.

Wenn nun solchergestalt die Beschwerde des Unterthans vollkommen instruirt ist, hat das Kreisamt diese instruirte Klage der Obrigkeit zuzufertigen, und selbe ausdrücklich anzuweisen, daß sie sich über alle Gegenstände bestimmt, und deutlich äussere; auch, wo es nöthig seyn sollte, den Gegenbeweis gehörig vorbereite, und die für sie beweisenden Urkunden, und Zeugen beibringe, wozu beiden Theilen Tag und Stunde zum Verhöre zu bestimmen.

§. 16.

Kiedy więc takim kſztałtem zażalenie poddanego zupełnie warowne ieſt, Urząd Cyrkularny tę obwarowaną skargę do Zwierzchności przesłać, i iey wyraźnie zalecić ma, ażeby ſię względem wszyſtkich przedmiotów dokładnie i wyraźnie tłumaczyła; oraz, gdzieby potrzeba było, do odwodu przynależycie ſię przygotowała, i dowodzące na iey ſtronę dokumenta okazała, i świadków ſtawiła, względem czego obydwóm ſtronom dzień i godzinę do inkwizycyi wyznaczyć ma.

§. 17.

§. 17.

Bei diesem Verhöre hat das Kreisamt vor allem auf eine genaue, deutliche und hinlängliche bestimmte Aeusserung der beklagten Obrigkeit zu dringen, dasjenige, was von der Beschwerde und den dabei zum Grunde liegenden Thatsachen zugestanden, und was davon geläugnet wird, Punkt für Punkt sorgfältig auseinander zu setzen, auf die Einwendungen der Obrigkeit den Beschwerde führenden Unterthan mit seiner Antwort zu hören, und alles dergestalt einzuleiten, daß der wahre und eigentliche Stand der Sache deutlich zu entnehmen, dasjenige, was unbestritten, oder bewiesen, und was noch zu beweisen ist, hinlänglich ausgemittelt, und das Kreisamt selbst die ganze Sache vollständig zu übersehen im Stande seyn möge.

§. 17.

W czasie takowey inkwizycyi Urząd Cyrkularny nadewszystko nalegać ma na właściwe, wyraźne i dostatecznie dokładne tłomaczenie się obżałowaney Zwierzchności; to co z żałoby i z czynów za zasadę w tey mierze służących przyznano, oraz czemu z nich zaprzeczano będzie, punkt za punktem starannie wyiaśnić; na zarzuty Zwierzchności żalącego się poddanego w odpowiedzi iego słuchać, i wszystko tak urządzić ma, iżby prawdziwy i właściwy stan rzeczy iaśnie powzięty, to, co niezaprzeczono albo dowiedziono było, i co ieszcze dowiedzionym bydź ma, dostatecznie wyłuszczono, nie mniey Urząd Cyrkularny sam w stanie postawionym bydź mógł przeyrzeć całą rzecz zupełnie.

§. 18.

Das hierüber aufgenommene ausführliche Protokoll

§. 18.

Spisany w tey mierze dokładny Protokół oboiey

ist

ist beiden Theilen, so wie den sonst etwa dabei vernommenen Personen, in soweit es solche betrifft, vorzulesen, auch nöthigen Falls zu verdolmetschen, und wenn keiner der darunter betroffenen Theile etwas dabei zu erinnern findet, von demselben zu unterfertigen, oder von denen, die nicht schreiben können, auf die bereits vorgeschriebene Art zu unterzeichnen.

stronie, iako też innym osobom przytym słuchanym, ile się ich dotyczy, przeczytany, i w potrzebnym razie wytłumaczony bydź ma, a gdy żadna z pomiędzy nich strona, którey się dotyczy, nieznayduie nic przytym namienić, przez tychże podpisany, a przez nieumieiących pisać sposobem wyżey przepisanym, stwierdzony bydź powinien.

§. 19.

Da es bei dieser Verhandlung lediglich auf die deutliche Auseinändersetzung der Beschaffenheit des Faktums ankömmt, so hat sich das Kreisamt an die sonst gewöhnliche Zahl der Sätze, und andere Prozeßförmlichkeiten nicht zu binden, sondern selbe vielmehr zu vermeiden, und von Amtswegen alles anzuwenden, was die Sache ohne Umtrieb in ein vollkommenes Licht zu setzen dienlich seyn kann.

§. 19.

A ponieważ przy tey rozprawie szczególnie na iasnym wyłożeniu istoty samego Facti zależy, Urząd Cyrkularny przeto wiązać się nie ma do zwyczayney liczby punktów, i innych Processu Formalności, lecz iey bardziey unikać, i z Urzędu wszystko to dołożyć ma, coby mogło służyć do zupełnego bez ogródki rzeczy wyiaśnienia.

§. 20.

§. 20.

Wenn in der Folge erhebliche Umstände hervorkommen, die durch die Aussagen der Zeugen noch nicht hinlänglich in das Licht gesetzt sind, so stehet dem Kreisamte frey, die Abhörung derselben über dergleichen Umstände zu wiederholen; selbe, wenn sie einander in wesentlichen Punkten widersprechen, einander entgegen zu stellen, und überhaupt alles zu veranlassen, wodurch die Wahrheit, und das eigentliche Faktum gründlich, vollständig, und in der möglichsten Kürze erläutert werden kann.

§. 20.

Gdy ważne z czasem okoliczności wykażą się, które ieszcze przez zeznania świadkow niezupełnie wyiaśnione są, wolno iest Urzędowi Cyrkularnemu wysłuchanie onychże względem takowych okoliczności powtórzyć, ichże, ieżeli z sobą w istotnych punktach sprzeciwiaią się, na wzaiem na oczy stawić, i to wszystko w powszechności urządzić, przez coby prawda i właściwe Factum gruntownie, zupełnie, i ile można iak naykróciey, wyiaśnione bydź mogły.

§. 21.

Wenn bei einer solchen Klagsache die Beurtheilung von Kunstverständigen, z. B. von Wasser- und Landbauverständigen, Feldmessern, Schätzleuten rc. erforderlich ist; so müssen dergleichen Kunsterfahrene ebenfalls beigezogen werden.

§. 21.

Jeżeliby z powodu takowey żałoby rozpoznanie przez artystów n. p. przez biegłych w wodnictwie i ziemiańs̄twie, ziemmierników, i taxatorów &c. potrzebnym było, na ten czas takowi w sztuce biegli podobnież przybrani bydź maią.

§. 22.

§. 22.

Wenn alles dieses geschehen ist, hat das Kreisamt zwischen den Partheyen ein gütliches Abkommen zu versuchen; zu diesem Ende hat es denselben die Lage der Sache, und die aus der Fortsetzung ihrer Klagen entstehenden Folgen wohl begreiflich zu machen, vorzüglich aber demjenigen Theile, welcher nach dem, was bereits erhoben ist, die wenigste Hofnung auszulangen für sich hat: den ungewissen, und bedenklichen Ausgang des Prozesses, die hierbei immer unvermeidlichen Kosten, und Versäumnisse insbesondere vorzustellen, billige Vergleichsvorschläge zu machen, und sich dahin zu verwenden, daß die streitigen Punkte, wo nicht ganz, doch wenigstens zum Theile, gütlich abgethan werden.

§. 22.

Gdy to wszystko nastąpi, Urząd Cyrkularny probować ma między stronami dobrowolney zgody; którym końcem tenże położenie rzeczy, i skutki z dalszego ciągu ich zażaleń do poięcia im przełożyć, szczególniey zaś tey stronie, która podług tego, co iuż wykazanym iest, naymniey spodziewać się ma skutku pomyślnego, niepewny i wątpliwy koniec processu, nieuchronne przytym zawsze koszta, i mitręgę w szczególności wystawić, słuszne propozycye do zgody uczynić, i w to włożyć się ma, ażeby punkta sporne, ieżeli niezupełnie, tedy przynaymniey po większey części dobrowolnie ukończone były.

§. 23.

Wenn kein gütliches Abkommen zu erreichen ist: so hat das Kreisamt in diejenigen Fällen, in welchen der

§. 23.

Jeżeli dobrowolna zgoda w żaden sposób osiągniona bydź nie może, Urząd Cyrkularny w tych

Un-

Unterthan hauptsächlich, und zwar blos als Unterthan wider seine Herrschaft, als Herrn klaget, mithin, wenn derlei Beschwerden das Kontribuzionswesen, oder andere Landesanlagen an Geld, Vorspann, Rekrutirung, Transporten, Naturalienlieferungen, und Bonifikazionen, oder sonstige Katastralangelegenheiten betreffen; ferner in allen Klagen, die wegen Roboten und anderer patent- und generalienwidriger Exzesse entstehen, unverzüglich, mit Vorbehalt des Rekurses an die politische Landesstelle, zu entscheiden, und zu sprechen. Der Spruch, welcher ganz kurz die Wesenheit der Klage, das darüber geschöpfte Erkenntniß, die dießfälligen Entscheidungsgründe, und die mit dem Erkenntnisse etwa verknüpfte Strafe zu enthalten hat, ist dem Unterthan bei dem Kreisamte selbst bekannt zu machen, und demselben in Abschrift mit dem Bedeuten hinauszugeben, daß er, im Falle er sich dadurch beschwert zu seyn glaube, seine dießfälligen Gegengründe entweder alsogleich, oder längstens binnen 14 Tagen zum Protokoll geben soll.

przypadkach; w których poddany osobliwie i to, iak poddany tylko przeciwko swemu Państwu, iako Panu, żali się, a zatym gdy takowe zażalenia tyczą się kontrybucyi, lub innych danin kraiowych w pieniędzach, stóykach, rekrutowaniu, transportach, liwerunkach, i bonifikacyi, albo innych okoliczności kadastrowych; tudzież w wszystkich zaskarżeniach, które z powodu pańszczyzny i innych excessów Uniwersałom, i przepisom generalnym przeciwnych, pochodzą, z obwarowaniem Rekursu do politycznego Rządu kraiowego niezwłócznie rozsądzić i rozeznać ma. Wyrok, który w krótkich słowach istotę żałoby, uczynione względem niey rozpoznanie, i *powody teyże osądzenia*, tudzież karę z rozpoznaniem może połączoną w sobie mieścić powinien, ma bydź poddanemu w samym Urzędzie Cyrkularnym ogłoszony, i w kopii onemuż z tym oznaczeniem wydany, iż w przypadku, ieżeli się nim uciążony bydź sądzi, swoie w tey mierze na przeciw powody albo natychmiast, albo naydaley w

przeciągu 14. dni do Protokołu podać ma.

§. 24.

Wenn bei vorkommenden Unterthansbedrückungsfällen auf einen den Unterthanen zu leistenden Ersatz erkannt wird: so ist der Entschädigungsbetrag von der sachfälligen Parthey an die Kreiskasse abzuführen, und von dieser sodann dem Unterthan zu verabfolgen. Zur Abfuhr solcher Entschädigungsbeträge an die Kreiskasse kann zwar das Kreisamt der Parthey einen 4wöchentlichen Termin zugestehen, jedoch hat dasselbe der Kreiskasse nicht allein den abzuführenden Geldbetrag, sondern auch den Tag, an welchem der sachfälligen Parthey die Entscheidung zugestellt worden, und an welchem die Zahlung fällig ist, unter einem bekannt zu machen. Uiber die geschehene Zustellung einer solchen Entscheidung ist von der Parthey ein Rezepisse abzufordern, und dieses jedesmal an die Landesstelle zu dem Ende einzusenden, damit die fälligen Interessen zu 10. von 100. bis zum Abfuhrstage durch

§. 24.

Kiedy w zachodzących przypadkach uciemiężenia poddanych, na bonifikacyą, maiącą bydź poddanym uczynioną, osądzono będzie, ilość wynadgrodzenia przez upadaiącą stronę do Kassy Cyrkularney wniesiona, i z teyże potym poddanemu wydana bydź ma. Do wniesienia takowych do Kassy Cyrkularney wynadgradzaiących ilości, może wprawdzie Urząd Cyrkularny termin 4 tygodniowy stronie wyznaczyć, iednakowoż tenże nie tylko zapłacić się mianą pieniężną ilość, ale też dzień, którego stronie upadaiącey wyrok oddany iest, i w którym zapłata przypada, Kassie Cyrkularney razem oznaymić powinien. Na oddanie takowego wyroku nastąpione, domagać się należy od strony Recepissu, i tenże do Rządu kraiowego za każdą razą przesłać na ten koniec, ażeby przypadaiąca prowizya po 10. od sta aż do dnia o-

die

die Kreiskasse genau berechnet, und von der sachfälligen Parthey eingebracht werden können. Wenn aber Dominien über die zu zahlenden Unterthanspräggravazionskapitalien, und Interessen, welche sie baar zu erlegen nicht im Stande sind, die landtäfliche Sicherheit verschaffen können, so sind vom Tage der geschehenen landtäflichen Versicherung an, nur 5 procent als Interessen zu berechnen, und einzuholen; die nicht landtäflich versicherten Beträge hingegen unterliegen dem festgesetzten 10 pctigen Interesse.

płacenia, przez Kassę Cyrkularną pilnie wyrachowaną, i od upadaiącey strony pozyskaną bydź mogła. Jeżeli zaś Dominia na maiące bydź opłacone poddanych pregrawacyine kapitały i prowizye, których gotowizną zapłacić nie są w stanie, tabularne bespieczeństwo dać mogą; tedy począwszy od dnia nastąpionego zabespieczenia tabularnego, prowizya tylko po 5 od sta rachowana i odbierana bydź ma, ilości zaś nietabularnie zabespieczone, pod ustanowioną prowizyą 10. od sta podpadaią.

§. 25.

Erachtet der Unterthan durch den kreisämtlichen Spruch entweder ganz, oder zum Theile beschwert zu seyn, und sein vermeintes Recht weiter suchen zu müssen: so hat derselbe entweder gleich, oder binnen der auf dem kreisämtlichen Spruche angemerkten Zeitfrist seinen dießfälligen Rekurs an Unser Landesgubernium samt den

§. 25.

Gdy poddany przez wyrok Cyrkularny mniema się bydź całkiem albo po części uciążonym, i że swego mniemanego prawa daley dochodzić musi, na ten czas powinien tenże albo zaraz albo w przeciągu terminu, Cyrkularnym wyrokiem wyrażonego, swóy w tey mierze rekurs *do Naszego kraiowego Guber*-

Ursachen, warum er sich durch den kreisämtlichen Bescheid beschwert zu seyn glaube, bei dem Kreisamte schriftlich, oder mündlich einzubringen. Eben so steht auch der Obrigkeit, im Falle sie sich durch den kreisämtlichen Spruch beschwert zu seyn erachtet, der weitere Rekurs an Unser Landesgubernium frey.

nium wraz z przyczynami, dla których się rezolucyą Cyrkularną uciążonym bydź mniema u Urzędu Cyrkularnego na piśmie albo ustnie założyć. Równie także wolny zostaie dla Zwierzchności, gdyby się taż Cyrkularnym wyrokiem uciążoną bydź sądziła, dalszy Rekurs *do Naszego Kraiowego Gubernium.*

§. 26.

Dieses Anmelden des Rekurses, so wie dasjenige, was etwa zu dessen Unterstützung noch vorläufig angeführet wird, hat das Kreisamt ebenfalls in ein ordentliches Protokoll aufzunehmen, und, wenn der Rekurs offenbar ungegründet, und muthwillig wäre, dem Rekurrenten seinen Unfug, und die daraus für ihn zu besorgenden neuen Weitläufigkeiten, Kosten, und die nach Umständen zu gewärtigende Bestrafung mehrmal zu Gemüth zu führen; wie dieses alles geschehen sey, in dem Protokolle umständlich anzumerken, und das Protokoll samt

§. 26.

Założenie takowe Rekursu, iako i to, coby do poparcia onegoż ieszcze wprzód przytoczono było, Urząd Cyrkularny równie do Protokołu przyzwoitego zapisać, a gdyby Rekurs oczywiście bezgruntownym, i lekkomyślnym był, Rekurrentowi jego bezprawie, a ztąd dla niego wyniknąć maiące przewłoki, koszta, i podług okoliczności oczekiwać miane ukaranie wielokrotnie przełożyć; to iak się wszystko działo, do Protokołu dokładnie zapisać, i Protokół z Aktami nay dalej w przeciągu dni 14.

den

den Akten längstens binnen 14 Tagen an die Landesstelle einzubefördern.

do Rządu Krajowego przesłać ma.

§. 27.

Die Landesstelle hat derlei an sie einlangende Rekursprotokolle, und Akten in wichtigen, und verwickelten Fällen vorläufig dem Fiskus zu dem Ende, und mit dem Auftrage mitzutheilen, daß er binnen 14 Tagen schriftlich zu erklären habe: was er etwa zur Unterstützung der von den Unterthanen erhobenen Klaggründe in Facto zu erinnern, zu erläutern, oder nachzutragen finde, weil in das Punctum juris dabei gar nicht eingegangen werden darf.

§. 27.

Rząd kraiowy przychodzące do siebie takowe Rekursow Protokoły i Akta w ważnych i zawikłanych przypadkach wprzód Fiskusowi na ten koniec, i z tym zleceniem udzielić ma, iż tenże w przeciągu dni 14. na piśmie oświadczyć powinien, co może do poparcia zasad żałoby przez poddanego przywiedzionych co do czynu namienić, obiaśnić, albo dodać sądzi, ile że przytym do punktu prawa wcale wchodzić nie wolno.

§. 28.

Findet die Landesstelle, daß in der Aeusserung des Fiskus noch ein, und anderer erheblicher Umstand in Facto vorkomme, dessen nähere Aufklärung in die Ent-

§. 28.

Gdyby Rząd Kraiowy znaydował, iż w tłumaczeniu się Fiskusa ieszczę iedna lub druga ważna okoliczność in Facto zachodzi, któreyby bliższe wy-

schei-

scheidung der Hauptsache einen Einfluß haben könnte, und wozu eine nochmalige nähere Untersuchung der Sache an Ort, und Stelle erforderlich ist: so muß solche dem Kreisamte aufgetragen werden. Dieses hat die Sache eben so, wie in der ersten Instanz ad Protocollum von Amtswegen zu instruiren, in Gestalt einer Untersuchung, bei welcher von keiner Seite eine Dunkelheit, Zweifel, und Ungewißheit übrig zu lassen ist, zu verhandeln, und ein gütliches Abkommen zwischen beiden Theilen nochmal ernstlich zu versuchen, das hierüber aufgenommene Protokoll aber an die Landesstelle einzusenden.

iaśnienie w osądzeniu sprawy głowney nieiaki wpływ mieć mogło, i do czego raz ieszcze dokładnieysze roztrząśnienie rzeczy na mieyscu iest potrzebnym, wtedy takowe Urzędowi Cyrkularnemu nakazane bydź musi. Ten ma rzecz *właśnie tak*, iak w pierwszey Instancyi do Protokołu z Urzędu instruować; nakształt inkwizycyi, przy którey z żadney strony ciemność, wątpliwość, i niepewność pozostawać nie ma, rozprawiać, i dobrowolney zgody między oboygu stronami ieszcze raz szczerze tentować, spisany zaś w tey mierze Protokół przesłać do Rządu Kraiowego.

§. 29.

Wenn dieses Protokoll einlanget, hat die Landesstelle das getroffene gütliche Abkommen zu bestättigen, oder über die nunmehr vollkommen erörterte Sache zu sprechen. Mit Kundmachung des von der Landesstelle geschöpften Erkenntnisses, welches mit den

§. 29.

Gdy takowy Protokół nadeydzie, Rząd Kraiowy nastąpioną dobrowolną ugodę potwierdzić, albo rzecz zupełnie iuż wyiaśnioną roztrzygnąć ma. Z ogłoszeniem powziętego od Rządu Kraiowego wyroku, który z *przyczynami*

dieß=

dießfälligen Entscheidungsgründen dem Kreisamte bekannt zu machen ist, wird es eben so, wie mit dem kreisämtlichen Spruche gehalten; und das Kreisamt hat die Partheyen von dem ihnen noch durch eine zwey monatliche Zeitfrist offen stehenden Rekurse an Uns selbst, zugleich aber auch von den dabei in Erwägung zu ziehenden Bedenklichkeiten umständlich zu unterrichten.

w tey mierze osądzenia Urzędowi Cyrkularnemu ogłoszony bydź ma, właśnie tak, iak, z wyrokiem Cyrkularnym postąpić należy; Cyrkularny zaś Urząd powinien strony o rekursie do Nas samych przez czas dwumiesięczny dla nich ieszcze otwartym, a zarazem także o wziąść się mianych przy tym na uwagę powątpiewaniach, dokładnie nauczyć.

§. 30.

Die Anmeldung des an Uns selbst zu nehmenden Rekurses geschieht, so wie bei dem Rekurse an die Landesstelle und Unsere landesfürstliche Entscheidung wird auf eben die Art, wie die vorigen, zur Kundmachung gebracht. Nur ist dabei den Unterthanen jedesmal noch besonders anzudeuten, daß es bei dem, was selbe festsetzt, nunmehr schlechterdings zu beruhen habe, und sie daher dieser ihnen nochmals zu erklärenden Entscheidung in allen Stücken genaue Folge leisten, und

§. 30.

Oświadczenie Rekursu do Nas samych założyć się mianego dzieie się tak, iak z Rekursem do Rządu Kraiowego, i Nasze monarchiczne osądzenie równie tym sposobem iak poprzednicze obwieszczone będzie. Potrzeba tylko poddanym za każdą razą osobno ieszcze dać poznać, iż na tym, co one stanowi, iuż koniecznie przestać należy, a więc ciż takowemu ieszcze raz im oznaymionemu osądzeniu w wszystkich punktach ściśle posłusznemi bydź, i od

sich alles ferneren Beschwerdführens bei schwerer Strafe enthalten müssen.

dalszego wszelkiego zażalenia się pod ciężką karą wstrzymać się muszą.

§. 31.

Die Stellen haben dergleichen Erkenntnisse möglichst zu beschleinigen, und bei deren Abfassung alle nur ersinnliche Deutlichkeit, und Bestimmtheit anzuwenden.

§. 31.

Instancye maią takowe wyroki ile możności przyspieszać, i w układaniu onychże wszelkiey mogącey się tylko wymyślić iasności i dokładności używać.

§. 32.

Auf gleiche Art haben sich auch die Kreisämter bei den errichteten Vergleichen zu verhalten, selbe also nicht weniger deutlich, bestimmt, und umständlich zu verfassen; und nicht etwa zweydeutige, oder auf Schrauben gesetzte Ausdrücke, und Erklärungen beizurücken, durch welche nur neue Beschwerden, und Prozesse entstehen könnten.

§. 32.

Równym sposobem także Urzędy Cyrkularne przy uczynionych zgodach zachować się, a zatym onęż niemniey iaśnie, wyraźnie i dokładnie układać, nie zaś może dwuraźnych i na śrubach postawionych wyrazów używać maią, przez któreby tylko nowe zażalenia i Processa wyniknąć mogły.

§. 33.

§. 33.

Noch finden Wir nöthig, Unsere landesfürstliche Sorgfalt auf diejenigen Gegenstände und Klagen der Unterthanen zu wenden, welche nicht nach §. 23. unter die Eigenschaft als Streitigkeiten zwischen Herren, nud Unterthanen gehören, und folglich auf das Band der Unterthänigkeit keine Beziehung haben. Gegenstände dieser Art sind: wenn ein Herr von seinem Unterthan, oder der Unterthan von seinem Herrn etwas kauft, oder verkauft, etwas in Bestand nimmt, oder vermiethet, leihet, oder zu leihen nimmt; ferners Streitigkeiten in Waisen - Kuratel - Testaments - und andern dergleichen Angelegenheiten; endlich auch jene Fälle, wo die Streitigkeiten zwar aus dem Bande der Unterthänigkeit entstehen, wobei es jedoch nicht um die Erörterung des Faktums, sondern des Rechts zu thun ist. z. B. wenn es um eine Robot - Zins - oder was immer für eine andere Schuldigkeit sich handelt, welche sich auf ein Urbarium, eine Handfeste, ein Privilegium gründet; dessen Giltigkeit aber von einem oder dem

§. 33.

Jeszcze za rzecz potrzebną upatruiemy, zwrócić Naszą monarchiczną troskliwość na owe przedmioty i zaskarżenia poddanych, które nie podług § 23. pod własność iako spory między Panem i poddanym podpadaią, a zatym żadnego do związku poddaństwa stosunku nie maią. Przedmioty tego gatunku są, kiedy Pan od swego poddanego, albo poddany od swego Pana co kupuie, albo przedaie, co naymuie, albo arenduie, pożycza, albo pożyczanym bierze sposobem; tudzież spory w sierocych, kuratelnych, testamentowych i innych podobnych interesach: nakoniec taktęż te przypadki, gdzie spory z związku wprawdzie poddaństwa wynikaią, w których iednakże rzecz idzie nie o wyiaśnienie Facti, lecz prawa, n. p. gdy idzie o pańszczyznę, czynsz, lub o inną iakąkolwiek powinność, która się na Urbaryum, zasadzie ręczney, Przywileiu gruntuie, którego ważności iednak iedna lub druga strona zaprzecza. Osądzenie takowych spo-

andern Theile widersprochen wird. Die Entscheidung solcher Streitigkeiten steht nicht den Kreisämtern, sondern den ordentlichen Gerichtsstellen zu, sie müssen daher auch, so bald sie dahin gelangen, nach Vorschrift der allgemeinen Gerichtsordnung behandelt werden. Um jedoch Unseren getreuen Unterthanen auch in diesen Fällen die Mittel und Weege, ihr Recht zu erlangen, auf alle mögliche Art zu erleichtern, soll bei diesen Streitigkeiten zuerst, wie bei Beschwerden der Unterthanen nach den §§. 1. bis 22. vorgegangen werden.

rów należy nie do Urzędu Cyrkularnego, ale do przyzwoitych Instancyi sądowych, muszą one zatym także, iak tylko do nich nadeydą, podług przepisu powszechney ordynacyi sądowey bydź rozprawione. Chcąc iednakże wiernym Naszym poddanym nawet w tych przypadkach srzodki i drogę, wszelkim sposobem ile możności ułatwić, ma bydź z powodu takowych sporów nayprzód tym sposobem, iak względem zażaleń poddanych podług §§. od 1. do 22. postąpiono.

Das Kreisamt hat auch hier sich vorzüglich dahin zu verwenden, daß die angebrachte Streitigkeit, so viel möglich, durch einen Vergleich beigelegt werde. Kann jedoch dieser Zweck nicht erreichet werden, so hat dasselbe das in der vorliegenden Sache aufgenommene Protokoll längstens binnen 8 Tagen an den in der Hauptstadt aufgestellten Unterthansadvokaten gegen Rezepisse zur Amtshandlung einzusenden, und beide Theile hievon unter einem zu verständigen.

Urząd Cyrkularny i tu także nayszczególniey wto wdawać się ma, ażeby spór zaniesiony ile możności przez zgodę ukończony był. Gdyby iednakże zamiar ten osiągniony bydź nie mógł, na ten czas tenże przedsięwzięty w tey mierze Protokół naydaley w przeciągu 8. dni Adwokatowi poddanych w mieście głównym ustanowionemu, za recepissem do urzędowania przesłać, i strony obydwie zarazem o tym uwiadomić ma.

§. 34.

§. 34.

Sollte die Obrigkeit dem Unterthan entweder gar keinen, oder aber nach dem Ermessen des Kreisamts einen zu harten Bescheid ertheilet haben: so hat das Kreisamt mit Rücksicht auf den vor der angemeldeten Beschwerde bestandenen Besitzstand ein solches Provisorium zu treffen, damit bis zum rechtlichen Ausgange der Sache keinem Theile ein unwiederbringlicher Schaden zugehe.

§. 34.

Gdyby Zwierzchność poddanemu albo żadney wcale rezolucyi, albo podług rozumienia Urzędu Cyrkularnego rezolucyą za ciężką wydała, na ten czas Urząd Cyrkularny maiąc wzgląd na stan posiadania, w którym się strony przed zaniesionym zażaleniem znaydowały, wydać powinien takie Prowizoryum, ażeby aż do prawnego ukończenia rzeczy żadney stronie szkoda niepowetowana nie urosła.

§. 35.

Findet der Unterthansadvokat in dem eingesendeten Protokolle den Gegenstand der Streitsache zur Einreichung einer ordentlichen Klage noch nicht hinlänglich erörtert, oder die Besprechung mit dem Unterthan selbst unumgänglich nöthig: so hat er sich wegen Uiberkommung der dießfälligen Nachträge, oder wegen Anweisung des Unterthans zur persönlichen

§. 35.

Gdy Adwokat poddanych znayduie w przesłanym Protokole przedmiot rzeczy sporney do podania przyzwoitey żałoby niedostatecznie ieszcze wyiaśnionym, albo rozmówienie się z samymże poddanym nieuchronnie potrzebnym, na ten czas względem otrzymania tyczących się dodatków, albo względem przysłania

Besprechung unmittelbar an das Kreisamt zu wenden, welches ihm die verlangten Nachträge mit möglichster Beförderung verschaffen, oder den Unterthan selbst zuweisen muß.

Uibrigens sind alle jene Schriften, welche in Unterthanssachen zwischen den Unterthansadvokaten, und den Kreisämtern gewechselt werden, vom Postporto befreyet, und daher ist auf den Aufschriften der dießfälligen Pakete jedesmal der Beisatz Ex Officio Unterthanssachen zu machen. Eben so haben auch jene Unterthanen welche sich mit ihren Zuschriften unmittelbar selbst an den Unterthansadvokaten mittels der Post wenden, solche unter der Aufschrift: an den Unterthansadvokaten, Unterthanssachen, aufzugeben.

§. 36.

Ist hingegen in dem eingesendeten Protokolle alles er-

poddanego do rozmówienia się osobiście tenże do Urzędu Cyrkularnego wprost udać się ma: który mu żądane dodatki z naychleyszym przyspieszeniem postarać się, albo samego Poddanego posłać ma.

Wreszcie wszystkie te pisma, które w rzeczach poddanych między Adwokatem poddanych i Urzędami Cyrkularnemi zachodzić będą, od opłaty pocztowey uwolnione są; zaczym na adressie takowych pakietów za każdą razą dołożono bydź ma: *Ex Officio w sprawie poddanych.* Równie tak też ci poddani, którzy się z swoiemi odezwami do Adwokata poddanych przez pocztę wprost udaią, onęż pod adressem do *Adwokata poddanych, sprawa poddanych* na pocztę, oddawać maią.

§. 36.

Jeżeli zaś w przesłanym Protokole wszystko zaięto

schöpft,

schöpft, so hat der Unterthansadvokat längstens binnen 8 Tagen nach erhaltenem kreisämtlichen Protokolle bei der Gerichtsbehörde, welche in jedem Falle, der Unterthan mag Kläger, oder Beklagter seyn, Unser Landrecht ist, seine Klage nach Vorschrift der allgemeinen Gerichtsordnung einzureichen; und über derlei Klagen ist, so wie über jede andere Klage, der Ordnung nach zu verfahren. Fände aber der Unterthansadvokat die Klage des Unterthans ungegründet: so soll er die Ursachen, warum er zu klagen sich nicht getraue, der Landesstelle anzeigen, welche hierüber den Fiskus zu vernehmen hat. Wird sie auch von diesem einverständlich mit der Landesstelle ganz unbillig gefunden: so ist solches dem Unterthan zu erkennen zu geben, und ihm frey zu stellen: ob er sich wegen dieser Abweisung an die Hofstelle wenden wolle.

iest, na ten czas Adwokat poddanych naydaley w przeciągu 8. dni po otrzymanym Cyrkularnym Protokole do Instancyi sądowey, którą w każdym razie, czy poddany powodem, czy obżałowanym iest, są Nasze Fora Nobilium, żałobę swoią podług przepisu powszechney ordynacyi sądowey podać ma, i względem żałoby takowey tak, iak względem każdey inney podług przepisu postąpić należy. Gdyby zaś Adwokat poddanych, żałobę poddanego bezgruntowną znaydował, wtedy przyczyny, dla których skarżyć się nie waży, Rządowi kraiowemu oznaymić powinien, który w tey mierze Fiskusa wysłuchać ma. A ieżeli i przez tenże porozumiawszy się z Rządem Kraiowym taż za zupełnie niesłuszną uznana będzie, wtedy to poddanemu dać poznać należy, zostawuiąc mu na wolę, azali dla takowego odrzucenia do Rady Nadworney udać się chce.

§. 37.

Der Unterthansadvokat hat zwar den Unterthan von dem erfolgten Erkenntnisse durch das Kreisamt verständigen zu lassen; doch hat er, so lange noch ein weiterer Rekurs nach Vorschrift der Gerichtsordnung offen steht, denselben, ohne erst die Erklärung des Unterthans abzuwarten, gleich von selbst zu ergreifen, und auf die zur Überreichung des Rekurses gesetzlich bestimmte Frist den Bedacht zu nehmen. Zugleich aber hat er den Unterthan zu befragen: ob er sich mit dem erfolgten Erkenntnisse befriedigen, oder aber die Sache weiter suchen wolle, wo dann der Unterthan, im Falle er die Folgen seines Entschlusses etwa nicht recht eingesehen hätte, noch immer eines besseren darüber belehret werden kann.

§. 37.

Adwokat poddanych powinien wprawdzie o zapadłym wyroku poddanego przez Cyrkuł uwiadomić; iednakże iak długo ieszcze dalszy rekurs podług przepisu ordynacyi sądowey otwartym iest, takowy, nieczekaiąc oświadczenia poddanego sam przez się założyć powinien, maiąc uwagę na termin do podania Rekursu prawnie wyznaczony. Zarazem zaś poddanego zapytać się ma, czyli na zapadłym wyroku przestaie, albo też sprawy dalej poszukiwać chce: gdzie potym poddany, ieżeliby skutkow swoiey determinacyi może dobrze nieprzeyrzał, ieszcze zawsze na lepszą drogę naprowadzony bydź ma.

§. 38.

Um aber alle Zweifel, welche über die Benennung: Unterthan, etwa entstehen könnten, zu entfernen, finden Wir Uns bewogen, hierüber die Erklärung beizufügen: daß nicht nur die behausten Rustikalisten, sondern auch

§. 38.

Żeby zaś wszelką oddalić wątpliwość, którąby z powodu nazwiska poddany, może wyniknąć mogła, widziemy się bydź pobudzonemi, w tym punkcie obiaśnić, iż nie tylko obsiadli chłopskich,

alle

alle Dominikalisten, Innleute, und Grundholden, welche sich als Unterthanen angelobet haben, das ist: welche entweder in Ansehung ihrer Person, oder Sache, oder ihrer Person und Sache zugleich, dem obrigkeitlichen Gerichtsstande unterliegen, als wirkliche Unterthanen anzusehen; und in allen denjenigen Fällen, welche der 33te Absatz dieses Patents ausdrücklich, und umständlich angiebt, von dem Unterthansadvokaten unentgeltlich zu vertreten sind.

ale też wszyscy posiadacze gruntow dworskich, komornicy, i gruntu hołdownicy, którzy poddanemi bydź poślubili, to iest ci, którzy albo względem swoiey osoby, albo rzeczy, albo względem osoby i rzeczy zarazem Jurysdykcyi zwierzchniczey podlegaią, za istotnych poddanych uważani, i w wszystkich tych przypadkach, które 33. Paragraf tego Uniwersału wyraźnie i dokładnie oznacza, przez Adwokata poddanych bezpłatnie zastąpieni bydź maią.

§. 39.

Dem Unterthan steht zwar frey, in Rechtsstreitigkeiten mit seiner Obrigkeit sich der Wohlthat der Vertretung des Unterthansadvokaten zu begeben; jedoch hat das Kreisamt immer vorher noch nach Vorschrift des 33. §. sein Amt zu handeln, zugleich aber auch den Unterthan, der ausdrücklich einen andern Sachwalter verlangt, über die Wohlthat, die ihm dadurch entgehet, umständlich zu belehren, und vor Schaden zu warnen. Die Advo-

§. 39.

Wolno iest wprawdzie poddanemu w sporach prawnych z swoią Zwierzchnością od dobrodzieystwa zastąpienia przez Adwokata poddanych odstąpić; iednakowoż powinien zawsze Urząd Cyrkularny ieszcze wprzód podług przepisu §. 33. swóy Urząd sprawować, a zarazem także poddanemu, który wyraźnie innego zastępcy żąda, dobrodzieystwo iemu przez to odpadaiące, dokładnie

katen, und Unsere Landrechte hingegen, bei denen nach dem 36ten §. derlei Streitigkeiten anhängig zu machen sind, haben bei Uibernahme, und Entscheidung der Streitsache eines Unterthans, deren Eigenschaft in Beziehung auf das Band der Unterthänigkeit jederzeit genau zu untersuchen.

przełożyć, i od szkody przestrzedz. Adwokaci zaś, i Nasze Sądy kraiowe, u których podług przepisu §. 36. takowe spory zanoszone bydź maią, powinny, odbieraiąc i sądząc sprawę poddanego własności onegoż względnie na związek poddaństwa każdego czasu ściśle rozpoznać.

§. 40.

Sollte der Unterthan mit Ausserachtlassung gegenwärtiger Vorschrift sein Recht suchen wollen: so ist er nicht zu hören; und wenn er, nur um Absprünge zu suchen, und Unsere Stellen, oder Uns Selbst zu behelligen sich ausser seinen Kreis begäbe, nach Umständen auch zu bestrafen.

§. 40.

Gdyby poddany niezachowuiąc ninieyszego przepisu chciał prawa swego poszukiwać, słuchany bydź nie ma, a ieżeliby dla szukania tylko zbocznych krokow, i dla naprzykrzania się Naszym Instancyom i Nam samym z Cyrkułu swoiego wyszedł, podług okoliczności ukarany niech będzie.

§. 41.

Was Wir von Beschwerdführungen, und Klagen einzelner Unterthanen festgesetzt haben, ist auch dann zu beobachten, wenn mehrere Unterthanen oder ganze Gemein-

§. 41.

Co o zanoszeniu zażaleń i zaskarżeń poddanych poiedyńczych ustanowiliśmy, zachowano bydź ma nawet wtedy, kiedy więcey poddanych lub całe

den

den Beschwerde führen. Jedoch müssen in diesen Fällen von den Beschwerdführenden zwey Deputirte gewählet, und diesen eine schriftliche Vollmacht, welche von allen an der Klage Theilnehmenden zu unterfertigen ist, ausgestellet werden; die Deputirten aber sollen sich in allen Stücken auf das genaueste nach der Vorschrift des gegenwärtigen Gesetzes benehmen.

§. 42.

Die Deputirten sollen auch den übrigen Unterthanen, oder der Gemeinde keine übermässigen Kosten verursachen, noch übertriebene Gebühren aufrechnen. Sie haben daher sowohl über die Kosten, als über ihre Gebühren ein genaues, und verläßliches Verzeichniß zu verfassen, hierbei aller überspannten Forderungen sich zu enthalten, und nach geendigtem Geschäfte dieses Verzeichniß, dem Kreisamte zur billigen Mässigung zu überreichen.

In der nemlichen Absicht wollen Wir auch alle eigenmächtigen Geldsammlungen bei den Gemeinden hiermit verboten haben; und diejenigen, welche

Gromady zażalenia zanoszą. Jednakże w takowych przypadkach, powinni bydź dway deputowani przez żałących się obrani, i tymże pełnomoctwo na piśmie dane, które od wszystkich uczesnikow zaskarżenia, podpisane bydź musi. Deputowani zaś we wszystkim podług przepisu nineyszego Uniwersału zachować się powinni.

§. 42.

Deputowani nie maią także reszcie poddanych lub Gromadzie zbytecznych kosztów sprawiać, ani nadto wielkich należytości rachować. Dla czego ciż tak względem kosztu, iako też względem swych należytości pewny i dokładny regestr ułożyć, od wszelkich przytym nadmiernych pretensyi wstrzymać się, i po ukończonym interesie Regestr takowy do Urzędu Cyrkularnego dla słusznego umiarkowania podać powinni.

W tym zamiarze chcemy także wszelkie u gromad samowładne kollekcye pieniędzy mieć zakazane, i ci, którzy pieniądze odbieraią,

das Geld empfangen, sollen zur Zurückstellung oder Abführung desselben an den Armenfond verhalten, die Dorf- und Gemeindevorsteher aber, welche zu solchen Geldsammlungen mitwirken, oder auch nur davon Wissenschaft haben, und solches dem obrigkeitlichen Amte nicht anzeigen, so wie auch alle übrigen, welche entweder Urheber, oder thätige Beförderer solcher verbotener Geldsammlungen sind, nach Umständen mit Arrest, oder Gemeindarbeit bestrafet werden.

do powrócenia albo oddania onychże na fundusz ubogich pociągnieni, Przełożeni zaś Wśi i Gromad, którzy do takowych kollekcyi pieniężnych przykładaią się, albo też o tym tylko wiadomość maią, a urzędowi zwierzchniczemu nie donoszą, tak iak wszyscy inni, którzy są albo autorami albo dzielnemi promotorami takich zakazanych kollekcyi pieniężnych, podług okoliczności aresztem, albo robotą gromadzką ukarani bydź maią.

§. 43.

Wenn eine Beschwerde von mehr als 2. Deputirten, oder wohl gar von einem Haufen der Unterthanen angebracht werden sollte, ist solche nirgends anzuhören, oder anzunehmen; sondern die unter einem solchen Haufen begriffenen Unterthanen, wenn sie auf den ersten Befehl der Obrigkeit nicht alsogleich auseinander gehen, sind empfindlich zu bestrafen; auch nach Beschaffenheit der Umstände als Stöhrer der öffentlichen Ruhe dem Strafgerichte zu übergeben.

Hiernach hat sich also Jedermann zu achten, und vor

§. 43.

Gdyby zażalenie od więcey niżeli dwóch Deputowanych, albo też wcale od poddanych kupy zanieśione bydź miało, takowe nigdzie słuchane, ani przyimowane bydź nie powinno; lecz poddani do takowey kupy należący, ieżeli na pierwszy rozkaz Zwierzchności natychmiast się nie rozeydą, surowo ukarani, a nawet podług okoliczności iako burzyciele powszechnego pokoiu do Sądu karzącego oddani bydź maią.

Podług czego więc każdy zachować się i od kary

Stra-

Strafe zu hüten Die Kreisämter und Unsere Landesstelle aber haben dieses Gesetz zur unabweichlichen Richtschnur zu nehmen, und auf dessen Befolgung die genaueste Obsicht zu tragen.

chronić się ma, Urzęd zaś Cyrkularne i Nasz Rząd kraiowy ustawę niniejszą za nieodstępne prawidło mieć i zachowania oneyże ściśle dozierać powinny.

Gegeben in Unserer Haupt- und Residenzstadt Wien den siebenzehnten Jäner im siebenzehn hundert neun und neunzigsten, Unserer Reiche des römischen, und der erbländischen im siebenten Jahre.

Dań w Naszym głównym i rezydencyonalnym Mieście Wiednia dnia 17^{go} Miesiąca Stycznia Siedmset dziewięćdziesiąt dziewiątego, Panowania Naszego Rzymskiego i dziedzicznokraiowego siódmego Roku.

Franz.

FRANCISZEK.

Josephus Comes à Mailath,
Reg^{mus} Gal.^{e} & Lod^{e} Canc^{ius}

Ad Mandatum Sacræ Cæsareo Regiæ Majestatis proprium.

Franz Anton von Baldacci.

